

Humanistisen tutkimuksen vaikuttavuus: bibliometrinen kokeilu

Yliopistossamme, Turun yliopistossa, valmistaudutaan jälleen tutkimuksen arviointiin. Siinä yhteydessä olen humanistina pohtinut, miten humanistisen (ja muun ihmistieteellisen) tutkimuksen vaikuttavuutta voitaisiin arvioida, bibliometriset kuvaajat kun eivät kovin helposti tavoita julkaisujemme vaikutusten reittejä ja laajuutta. Voisiko humanistisen tutkimuksen vaikuttavuutta kuitenkin osoittaa jotenkin numeraalisesti?

Mielenkiinnosta olen vuosien ajan koonnut satunnaisesti yhteen tietoja omiin julkaisuihini tehdystä viittauksista, joita on vastaan tullut. Nämä kertyikin näin satakunta. Korona-aika yllätti tässäkin. Kirjallisuuden- ja kulttuurintutkijana tutkimusaineistoni ovat pääasiassa sellaisia, joita ei ole elektronisesti verkossa saatavilla – kirjoja, lehtiä ynnä muuta. Kun pääsy kirjastoihin viime vuoden puolella estyi, jouduin entistä enemmän tukeutumaan verkkomateriaaliin ja hakemaan tietoja bittimaailmasta. Samalla aloin löytää viittauksia teoksiini ja niitä on kertynyt tähän mennessä 975. Niissä viitataan 67 tutkimuskirjoitukseeni, yhdeksään akateemiseen käännökseeni ja viiteen muuhun kirjoitukseeni vuosilta 1992–2021 (muihin teksteihini en ole löytänyt viittauksia). Kaiken kaikkiaan viittauksia on vuodesta 1998 alkaen 1 101, koska joissain lähteissä viitataan useampaan tekstiini. Viittauksista peräti 392 on käänöksieni, mikä ei ole ihmeellistä, koska olen kääntänyt laajasti käytetyt teokset Benedict Andersonin *Kuivitellut yhteisöt* (161 viittausta) ja Paolo Freiren *Sorrettujen pedagogiikka* (130) sekä muita tekstejä. Akateemisille suomennoksille on selkeästi ollut tarvetta ja kysyntää suomalaisten tutkijoiden käytössä.

Oikoteitä vai harhapolkuja?

Erilaiset palvelut tarjoavat tutkijoille näennäisesti helppoja keinoja saada selville, paljonko omiin töihinkin on viitattu. Suomessa muun muassa [finna.fi](#)

(itselläni 220 viitettä), [Arto](#) (138), [Journal.fi](#) (90) ja [doria.fi](#) (39) löytävät jonkin verran viittauksia. Yliopistojen kirjastojen tiedonhakutoiminnoilla tietoja löytyy myös, joskin Oulun ja Itä-Suomen yliopistojen haut näyttävät toimivan muista poikkeavalla tavoin. Kansainvälisistä keinoista käytössä ovat vaikkapa [Docplayer](#) (3 395), [core.ac.uk](#) (1 075), [Academia.edu](#) (356), [WorldCat](#) (153), [Scribd](#) (57), [ProQuest](#) (39), [Sage Journals](#) (36) ja [JStor](#) (34). Ongelmana on, että näissä on mukana hyvin monenkarvaista aineistoa. Oikean kuvan saadakseen pitäisi tarkastaa, onko kulloinkin kyseessä oikea vai virheellinen viittaus. Kattava tarkastus on tuskin mahdollista. Itse olen ottanut laskuihini mukaan vain varmistamani lähteet, joissa oikeasti viitataan teksteihini – välillä kursorisesti, välillä hyvinkin monipolvista ja kiperääkin debattia käyden. (Muistiinpanoja näistä on kertynyt jo 180 sivua.) En ole laskenut mukaan myöskään omissa kirjoituksissani olevia viitteitä, enkä tekstejä, jotka ovat toimittamissani teoksissa, vaikka niiden yhteydessä nimeni mainitaankin.

Harmaita hiuksia aiheuttaa myös tietojen oikeellisuuden lisäksi oikeinkirjoitus. Esimerkiksi omaa nimeäni on kirjoitettu mielikuvituksellisissa muodoissa (Goel, Jeol, Joe, Jole, Juorl; Kourtti, Kuoretti, Kuoriti, Kuoritti, Kuortt, Kuorrti, Kuorrtti, Kuorti, Kuortii, Kuortt, Kuorttti, Kuortty, Kuroitti, Kurortti, Kurotti, Kurrti, Kurtti, Kuttori), joista on joskus vaikea tunnistaa itseään. Samoin tekstien otsikot, lehtien ja kirjojen nimet sekä julkaisuvuodet saattavat poiketa oikeista. Joskus mieleen tulee epäily, että onko jokin teksti julkaistu tietämättäni toisaalla, toisessa julkaisussa tai toisella nimellä. Suoranaisia plagiaattejakin tulee välillä vastaan.

Vähintäänkin tilastollista epäsuhtaa tuottaa myös globaali kielipainotus: englanninkieliset viittaukset löytyvät huomattavasti helpommin kuin muunkieliset. Omalla kohdallani tämä ei ole erityinen ongelma, koska tutkimuskohteeni ja työkieleni on englanti, vaikka julkaisen tutkimusta myös suomeksi. Tekstejä kuitenkin käytetään ja niihin viitataan myös muissa kieliympäristöissä, ja kokoomissani tiedoissa on englannin ja suomen lisäksi 42 lähdettä 19 kielellä (arabia, bahasa indonesia, espanja, hollanti, italia, japani, kiina, kroatia, portugali, ranska, ruotsi, saame, saksa, serbia, tanska,

tšekki, turkki, unkari, viro). Valikoimassa voi havaita merkittäviä aukkoja, joiden kohdalta ei ole tullut vastaan lähteitä. Afrikka on suurin aukko, mutta myös venäjä ja kaakkoisaasialaiset kielet puuttuvat. Kaikkia näitä puutteita tuskin selittää se, ettei viittauksia olisi.

Tutkimus on kansainvälistä, joten kirjoittajien taustasta ei ole useinkaan tietoja, joista voisi päätellä, missä kaikkialla tekstit liikkuvat. Vaikutavuuden suhteen jotain voi kuitenkin päätellä siitä, missä on tehty väitöskirjoja, jotka käyttävät tekstejäni. Lähteissä on 248 väitöskirjaa, joista muualta kuin suomalaisesta yliopistosta on peräti 168. Niitä on 22 maan yliopistoista (Australia, Bangladesh, Brasilia, Egypti, Espanja, Etelä-Afrikka, Indonesia, Intia, Iso-Britannia, Italia, Itävalta, Kanada, Norja, Puola, Portugal, Ranska, Saksa, Taiwan, Tšekin tasavalta, Turkki, Unkari, Yhdysvallat), ja kielten aukkojen tavoin myös maantieteellisesti näkyä aukkoja – en tosin ole järjestelmällisiä hakuja tehnytään.

Painotuksia

Olin jo pitkään aiemminkin käyttänyt tutkimustarkoituksissa intialaisten väitöskirjojen ja muiden tutkielmien tietokantapalvelua Sodhgangaa, jossa on yli 300 000 opinnäytettä. Useasti löytämissäni töissä oli viittauksia omiin teksteihini. Kun sitten äidyin tekemään haun omalla nimelläni, löytyi kymmeniä väitöskirjoja, joissa näitä viittauksia oli. Muista lähteistä kokoamieni tietojen kanssa olen nyt rekisteröinyt 86 intialaista englanninkielistä väitöskirjaa, joissa viitataan teksteihini. Intialaisten lähteiden korostuminen on odotettua, sillä tutkimuskohteeni liittyy keskeisesti intialaiseen englanninkieliseen kirjallisuuteen ja olen tämän vuoksi julkaissut useita teoksia varta vasten Intiassa. Siitäkin huolimatta, ettei niillä katsotakaan olevan samanlaista painoarvoa kuin läntisillä julkaisuilla. Intialaisten väitöskirjojen 40 %:n osuus väitöskirjaviitteistä on tästä huolimatta merkittävä.

Vastaavia tietoja kuin väitöskirjoista ei ole saatavissa kansainvälisistä alemmista opinnäytteistä, ja vaikka joitain viitteitä on löytynytkin (12 maasta), ei niiden pohjalta voi sanoa edes mitään suuntaa antavaa. Suomalaisten gradujen osalta voi todeta, että vaivattomasti tavoitettavien lähteiden

määrä on jatkuvasti kasvanut, kun yhä useampi työ julkaistaan verkossa. Näin viitteet on mahdollista tarkastaa virtuaalisesti eikä ole pakko mennä kyseisen yliopiston kirjastoon sitä tekemään.

Opinnäytteitä tutkiessani olen huomannut myös sen, että niiden alojen kirjo on huomattava. Kirjallisuus- ja kulttuurialojen lisäksi mukana on muun muassa yhteiskuntatieteellisiä, kasvatustieteellisiä, kauppatieteellisiä, kielitieteellisiä, viestintätieteellisiä, musiikkitieteellisiä, uskontotieteellisiä sekä teologisia, filosofisia ja sukupuolentutkimuksen graduja kaikista yliopistoista, Lappeenrannan teknillistä yliopistoa lukuun ottamatta – myös Maanpuolustuskorkeakoulusta. Olen vertailun vuoksi poiminut muistiinpanoihini tietoja myös kymmenestä suomalaisesta ammattikorkeakoulututkielmasta, mutta muutoin en ole niistä kerännyt tietoja. Otoksesta päätellen myös amkpuolella viittauksia löytyy huomattavan paljon.

Mitä tästä kaikesta opimme?

Kuten esittämäni pieni bibliometrinen kokeilu – vaikkakin väistämättä yksilöllinen eikä tilastollisesti systemaattinen – osoittaa tai antaa vähintäänkin viitteitä, ajatus siitä, että humanistisen tutkimuksen vaikuttavuutta ei voitaisi arvioida ja laskea, ei ole kestävä. Siihen ei ehkä ole (vielä) olemassa sellaisia välineitä, joilla tämä voitaisiin toteuttaa automatisoidusti, mutta suuri osa datasta on kuitenkin jo saavutettavissa, vaikka esimerkiksi osa graduista on määritelty vain kirjastossa luettavaksi ja paljon julkaisuja on maksumuurin takana.

Jos oikeasti haluttaisiin, voitaisiin myös ihmistieteellisen tutkimuksen vaikuttavuudesta tehdä tarkempia analyyseja. Nämä tulisi kuitenkin ulottaa kielellisesti ja kulttuurisesti aidon globaaleiksi. Olisiko tähän tiedepoliittista tahtoa, ja voisiko se vaikuttaa eri alojen väliseen rahoitukseen? Yksi esimerkki ei riitä antamaan tämäntäpäisiin kysymyksiin vastausta. Päätän pohdinnan Tapio Rautavaaraa mukailleen: ”Voi kuinka pieninä palasina onkaan, mun tietoni maailmalla.”

JOEL KUORTTI

Kirjoittaja on Turun yliopiston englannin kielen professori.